

J. E. Gunnerus
 Videre Dplysning
 om
 Brugden (a) (*Squalo maximo*) (b).
 Samt
 Beviis,
 at denne, efter al Formodning, har været
 den Fisk, som opslugede Propheten
 Jonas.

I. Hovedstykke.

Indeholdende en videre Dplysning
 om Brugden.

§. I.

Man har det at tilskrive Smøstens meget
 brave Sogne-Præstes, Belærværdige
 Hr. Aarøes, usfortrodene Tienstvillighed,
 at

(a) Kaldes af Lapperne Bruvda; men Haastierdingen kalde de Aklages, in pl. Aklagak.

(b) Conf. Act. Tom. III. Af Hr. v. Linné kaldes den i S. N. ed. XI. Tom. I. *Squal. maximus* dentibus conicis, pinna dorsali anteriore majore.

at jeg har været saa lykkelig at faae Brugdens hele Hoved, med vedhængende Hals, Geller, Bryst-Finder med videre, at see, og det i en saa fuldkommen Tilstand, at jeg nu kan give tilforladelig Efterretning om det, man endnu kunde ønske at vide om denne meget betydelige og overmaade store Hav-Fisk, som jeg i den tredie Deel af Selskabets Skrifter har begyndt at giøre de Lærde bekiende, eller i det mindste at uddrage af det Mørke, hvori den tilforn har ligget begravet. Det første jeg saae efter, da jeg fik Hovedet at see, var Tænderne; og disse har den ganske rigtig baade i Over- og Under-Rieften, alle af een Skikkelse og Størrelse, i 4. til 5. Rader, hvilke dog ikke sidde over hverandre, saasom i Haaskierdingen (a), men tet bag ved hinanden; ligesom og Tænderne i enhver Rad slutte tet sammen. I Henseende til deres Skikkelse ere de trinde, smalere i Enden og spidse, samt noget krogede og indkrummede. I Henseende til Størrelsen ere de ifkun korte og smale, saasom man kan see af Tab. IV. fig. 1. og 2., hvor de ere aftegnede i naturlig Størrelse. Denne Haa har altsaa, i Ligning med sit store Legem, saavel som og i Ligning med Haaskierdingen og Haabranden, meget smaa Tænder, og i Henseende til
 Længden,

(a) *Squalus carcharias* Aët. II.

Længden, ei meget større end den tilforn beskrevne Haabrandts-Unge har dem, der ei endnu havde forladt Moderen: Men den behøver dem heller ikke større, da den, efter almindelig Beretning, lever af Kræk (a) og Nat eller smaa Orme; hvormed og dens øvrige Skabning, og i sær dens Geller, stemme vel overeens; thi disse sidst meldte ere just skikkede til at sile Bandet fra deslige smaa Dyr, paa det at samme Band kan føres ud igiennem Gelle-Hullene, uden at Dyrene følge med (b): Hertil kommer og, at den gaaer aldrig efter Algn, eller bider ikke paa Fisker-Krog (c).

§. 2. Man begriber af det foregaaende, hvorfor de gode Smøls og Nærøens Brugde-Fiskere, hvis Efterretninger jeg Tom. III. har gjort bekiendt, ei tilforn har mærket til denne Fiskes Tænder, og kan de tildeels saa meget mere undskyldes, da Tænderne ofte til en stor Deel skiules af Tand Røddets Fit og adskillig Ureenlighed, ei at melde om, at de, som ikke kan faae Fisken ført til Landet,
men

(a) Insecta.

(b) See Tom. III. om Brugden S. 46.

(c) Paa denne Omstændighed bør og sees, naar man vil vide den fuldstændige Marsag, hvorfor Brugden maa stikkes med Harpun, ligesom en Hvalfisk. Conf. Act. III. p. 40, 41.

men maa, paa det vilde Hav, skiære den op, for at tage Leveren ud, have ifkun liden eller ingen Tid at give bort, og vil desuden forefinde Banskkeligheder nok ved at anstille deslige Undersøgninger, saasom det er ikke saa let en Sag at betragte denne Fiskes Rieft indvendig, naar den ligger i Søen. Formedelst Skinders Skarphed kan man og let, ved dette slags Undersøgning, faae blodige Fingre, hvorfor Fiskerne altid pleie at have Banter paa Hænderne, naar de tage i, eller blot føle paa, denne Fisk, og med samme Forsigtighed skal og Brugde-Fiskerne have anstillet de Tagtagelser angaaende Fiskens Tænder, som ere blevne anførte i den foregaaende 3die Deel S. 46. og folg. (a). Hvad Under altsaa, at de ikke fandt Tænder? Ellers har der heller ikke manglet paa saadanne Folk, som har forsikret mig, at den havde over hundrede smaa Tænder for til i Rieften, og dette samme har endog Smølsens Skolemester berettet mig om den selvsamme Brugde, som jeg i den 3die Deel har handlet om, og der ladet aftegne. Men bemelte Skolemesters Efterretning kom for sildig, efterat den hid henhørende Afhandling allerede var aftrykt, endskjønt

(a) Man ligne hermed Fortalen til samme 3die Deel.

jeg dog derved heller ikke endnu var fuldkommen sat i Stand til at give mine Læsere nogen vis og tilforladelig Efterretning om Sagen, da saa mange Bidner vare ham imod. At Brugden ogsaa har Næse- og Øre-Huller, er jeg iligemaade nu bleven overbevist om, da jeg tydelig har seet begge Slags paa det ovenmeldte fra Smølen indsendte Hoved. Næse-Hullerne sidde, som sædvanlig, neden under Snuden hen ved Kanten, nærmere til Snudens Ende end til Kiesten, og seer ud som Haaskierdingens og andre Haaers. Øre-Hullerne sidde og efter Sædvane bag ved Dinene, og ere temmelig smaa.

§. 3. Det indsendte Hoved, tilligemed vedhængende Geller og Bryst-Finder, maatte føres fra Stranden med tvende Heste, og 14. til 16. Mænd behøvedes til at løfte det paa og af Bognen. Gabet var, vel maalt, 2. Alen høit og $1\frac{1}{2}$. Alen bredt, og Struben viid nok til at opsluge et voxent Menneffe: hvoraf man nogenledes kan slutte sig til denne Fiskes Størrelse. Dog har den, om hvis Hoved jeg melder, ikke været ret stor, da den ikkun havde 5. Tønder Lever i sig, hvoraf blev lavet 3. Tønder Tran: Hvorimod der undertiden ganske sikkert gives saa store af dem, at de ere 16. Favne lange og 3. Favne brede ved Bugen, samt indeholde

holde 2. Tøster eller 24. Tønder Lever, hvoraf man kan faae omtrent 16. Tønder Tran; og vilde man derefter beregne en saadan Fiskes Bægt, maatte samme vist nok sættes meget over 5000. Skaalpund. Disse maa uden al Tvivl kunne opsluge den største Hest, og det saa meget mere, da man har Bished om (a), at en Haaskierding, som dog er meget mindre, har opsluget en heel Sav-Ert, som er en Art af Sølhund, saa stor som en Dre. I Folge de i 3die Deel anførte Efterretninger fra Fjeldvigen skulde de 5. Sæller (b), som sidde paa hver Side, giøre Farten for et Menneſke giennem Brugdens Strube umuelig. Men man seer nu lettelig, hvor liden Grund denne Efterretning har, da Sællerne ere ifkun smale, og lade Rum nok i Midten af Struben for et Menneſkes Giennemfart; ligesom de og ere bøielige og vige lettelig til Siden, naar man trykker paa dem. Hvad den Omstændighed angaaer, som een af Fjeldvigens Fiskere berettede, nemlig: at der vare flere Huller i Struben, og at den i saadan Henseende lignede et Dørslag (c), saa begriber jeg og nu ganske vel, efterat jeg selv har undersøgt den ved det indsendte Ho-

B 2

ved

(a) Tom. II. p. 331.

(b) Branchiæ.

(c) See Tom. III. p. 42.

ved hængende Strube, at Narsagen til saae
 Dan urigtig Jagtagelse har ingen anden væ-
 ret, end at Fisken har ligget kroget, eller at
 man ikke har bragt Støren, man betienede
 sig af til at undersøge Strubens Beskaffen-
 hed med, lige frent, og at man derudover
 har stødt an dermed paa Siderne af Stru-
 ben, og endelig fundet Udvei eller Abning
 igiennem Gellehullerne (a).

§. 4. Om denne Fiskes store Nytte i
 Huusholdningen har jeg allerede handlet i den
 3die Deel, og agter ei nu at igientage det,
 jeg der har sagt, men vil ikkun dertil lægge
 dette, som jeg siden har erfaret, nemlig: at
 man paa Smølen og andre Stæder laver
 Rækling (b) af Riødet ligesom af Helleflyn-
 derens

(a) Foramina branchiarum lateralia.

(b) Saaledes kaldes Riødet, naar det er skaaren i
 lange Strimler, og er bleven vind-tørket for at
 spises. I Henseende til Helleflynderen udskiæ-
 res denne Rækling af de Stæder, som ere fedest
 og lekkerst, og betales 1. Bog eller 36. Skaal-
 pund af samme, her i Tronhiem, gemeenlig
 med 4. Rdlr. De overblevne mavre Stæder
 af Riødet skæres man ud i brede Stykker, som,
 af de Tværnit eller Skaar, man pleier at gior-
 re deri, kaldes Skaare, Skaare-Rav, eller,
 naar der tales om Helleflynderen, Skaare-
 Sveite. FINDERNE, som man lader blive til-
 bage, og hvorved man lader hængende tvende lange
 Strimler Riød tilligemed Rygbenet, kaldes Rav.

derens og Haastierdingens, hvilken de sælge til Oplønderne, som have mindre Forraad paa god Fisk end de. Rav derimod i egentlig Forstand laves ikke af Brugdens, Haastierdingens eller andre Haaers Riød, saasom af Helleflynderens, hvortil Aarsagen lettelig lader sig begribe, naar man ifkun veed, hvorledes den egentlige Rav laves (a). Ethers laves dog heller ikke paa Smølen og andensteds Rækling af alle Brugder, som der fanges; thi, naar man har staaet Leveren ud, lader man ofte Kroppen sünke ned, uden i ringeste Maade at benytte sig af Riødet eller Skindet: hvilket i sær skeer, naar Fisserne ere saa langt ude paa Havet, at de ikke kan faae Brugden flydende efter Baaden til Landet; thi de have ikke saa store Baade, at de kan bierge baade Leveren og Kroppen, endskjønt denne først var bleven huggen i Stykker; og de vil desuden paastaae, at saa store og kostbare Anstatter, som hertil udfordres, ei vilde lønne sig, hverken ved at lave Rækling af Riødet, eller ved at faage Tranderas, endskjønt jeg deri er af ganske andre Tanker, besynderlig hvad Trannen angaaer. Men der vil større Baader til, hvilket i Almindelighed udfordres, om vore Fiskerier skal bringes til Guldkommenhed; og dernæst

B 3 maatte

(a) See næst foregaaende Anmerkning.

maatte man paa de Stæder, hvor der var Mangel paa Brændevod til at faaage Trammen med, betiene sig af Torv og Lyng, saasom man ellers hist og her ved Søekanten er nød til at gjøre; og var det meget at ønske, at i sær Torv-Brændingen paa de Stæder, hvor man ei har Skov nok, blev almindeligere, samt at man anvendte mere Flid paa at tilberede Torven (a).

II. Hovedstykke.

Hvorudi undersøges, hvorvidt Brugden tilforn har været bekiendt.

§ 5. Da jeg i den foregaaende Deel af Selskabets Skrifter handlede om Brugden, manglede mig dens Tænder, og jeg merkede heller ikke den Tid noget til de Hull, hvoraf Naerne sædvanlig have eet bagen for hvert Die, og tvende paa Snuden oven for Kieften; ei at melde om den urigtige Efterretning, jeg havde faaet, om dens trange Strube,

(a) Som noget mærkbærdigt ved denne Fisk maa jeg og anføre, at den har Uteilighed af Hav-Lampreten, et slags Regensøgen, som af Hr. v. Linné kaldes *Petromyzon marinus* S. N. X. 230. thi denne bider sig i stor Mængde fast i dens Krop, og forlader den ikke, førend den er død. Hvorfor den og ofte trekkes paa Land med Brugden.

Strube, hvorum allerede i det foregaaende Hovedstykke er meldet. Af denne Aarsag kunde jeg den Gang ikke undersøge, hvorvidt Brugden tilforn kunde have været bekiendt eller ikke. Hvorfor jeg nu agter at anstille denne Undersøgning; og det saa meget mere, da jeg haaber, at ikke alene adskillige af de Gamles mørke og ufuldstændige Esterretninger derved skal blive oplysende, men endog at saadan Undersøgning vil have sin Nytte i Henseende til det efterfølgende Hovedstykke, hvor jeg har sat mig for at bevise, at Brugden efter al Rimelighed har været den Gift, der opslugede Propheten Jonas. Vore egne Skribenter gaaer jeg forbi, allerhelst da det, som de berette om denne Haa, er saare ufuldstændigt, og til en stor Deel urigtigt, i det at de ikke selv har havt Leilighed til at see den. Man maa altsaa søge den hos udenlandske Skribenter, endskiont der heller ikke iblant disse findes nogen, som har givet nogen ret nøiagtig og fuldstændig Esterretning om samme.

§. 6. Den fornemste, som af udenlandske Skribenter kommer i Betragtning, er Rondelet, som synes at have meent vores Brugde med sin Lamia, og findes hans Tegning estergjort hos Gesner de aquatilibus; p. 173. edit. latin. men p. 82. edit. german.

Foreri; samt hos Aldrovand de piscibus, p. 383. og Willoughby i hans ichtyologie p. 47. Tab. B. 9. Betænker man den Størrelse, han tillægger denne sin Lamia, samt Kroppens Stikkelse, kan man neppe overtale sig til at troe, at den skulde være nogen anden Haa. Dog maa man tilstaae, at Rondelets Beskrivelse ei i alle Stykker kommer overeens med vores Brugde; thi han tillægger sin Lamia 6. Rader trekant-formige Save-Tænder, samt en halvmaane-dannet Spool, og anseer den for een af de grumme Steen-Rovfiske i Havet; hvoraf ingen Egenkab passer sig paa Brugden (S. 1. og Tom. III. Tab. 2.). Af hvilken Aarsag hans Lamia, naar man maa sætte forud, at den skal være een af de hos os noksom bekiendte Haer, ikke vel kan ansees anderledes, end som en efter Indbildning dannet Fisk, hvis Krop er Brugdens, men Tænderne Haastierdingens (a) og maaskee tillige Haabrandens, og Sporen, eller Halen, Hvalfiskens (b). Hos Bellonius forekommer og en Lamia, som han stiller fra sin Cane Carcharia eller vores Haabrand (c), men af hans Beskrivelse seer man noksom, at han snarere har meent Haastierdingen

(a) Squali Carchariae.

(b) Ceti generatim.

(c) See herom foregaaende Afhandling.

dingen end Brugden eller og Saamæren, hvilken sidste jeg dog ikke kiender uden efter Beretning, og om hvilken jeg end ikke fuldkommen veed, om den bliver en særskilt Haa, eller henhører til een af de tilforn af mig beskrevne. Hos Jonston finder jeg ingen Tegning paa Rondelets Lamia, ikke heller nogen anden, som kunde ligne Brugden selv; men de Tænder, som han i hans hist. pisc. Tab. VII. fig. 1. har ladet aftegne under det Navn: *Canis Carchariæ dentium series* (Meerhund-Gebiß), synes virkelig at skulle forestille Brugdens, endskjønt jeg maa tilstaae, at man vil finde nogen Forskiel, naar man ligner denne Tegning med den, jeg har meddeelt Tab. II. fig. 1. 2.

§. 7. Hvad de ældre Skribenter angaaer, saa bliver det endnu vanskeligere at bestemme med nogen slags Bished, om Brugden har været dem bekiendt eller ikke. *Plinius* i hans Historie om Dyrene taler om tre slags Havhunde, og melder, at der blant disse gives et Slags af den Størrelse, at det med Rette kan sættes ved Siden af de vældigste Hvalfiske, og til dette sidste Slags fortæner Brugden aldeles at henføres, da den i Størrelse uden al Tvivl overgaaer alle andre Haaer. *Oppianus* (a) nævner

B 5

en

(a) Lib. I. ἀλιευτικῶν.

en farlig Giff af Haaslaget med et græsselig
 Gab, som han kalder Lamna (a), og som bli-
 ver den samme, der ellers i Almindelighed
 kaldes Lamia: Men da det Ord Lamia ofte
 af Skribenterne bruges ikke alene om Brug-
 den, men og om Haastierdingen og Haa-
 branden; saa bliver det uviist, hvilken af disse
 tre han har meent, og maaskee han snarere
 har forstaaet een af de toende sidste, end den
 forste, da disse begge ere meget farligere at
 komme i Møde end Brugden, som neppe for-
 følger noget Menneffe, der ikke af en Hen-
 delse kommer den i Gabet. Dog fortjener
 Brugden det Navn Lamna eller Lamia ganske
 vel, naar man fremleder det af det græske
 λαίμος, en Strube; thi der bliver neppe no-
 gen Haa, der har en større Strube og Gab
 end denne. Om Plinii Lamia i hans Hi-
 storie lib. 9. c. 24. er det vanskeligt at dømme,
 siden han regner den iblant de Rokke-artede
 Giske, ja, henfører den udtrykkelig til de
 flade (b); dog mener Gesner (c), at Pli-
 nius ikke destomindre kan have forstaaet
 Skribenternes sædvanlige Lamia, og at han
 blot formedelst dens bredagtigere Ryg har
 regnet

(a) Verf. 37c. hedder det: *δυσαντέα χάσματος
 λάιμος*; (infausti hiatus l. rictus Lamia).

(b) Pisces plani.

(c) De aquatilibus, p. 173.

regnet den til de flade Fiske. Men herved bliver igien det Spørgsmaal, om han har forstaaet Brugden eller en anden af de store Haaer. Arredi, med de fleste andre Skribenter, mener, at han har forstaaet Squalus Carcharias; hvilken Mening dog vel fornemmelig kommer deraf, at denne Haa tilforn er bleven anseet for den største af alle, og alene at have en bredere Ryg end de andre. Somers Scylla (a) regnes og af adskillige til Haaslaget; men Brugden bliver den vist nok ikke, thi den beskrives af Homer at have tre Rader (b) fæle Tænder, og at være saa grum og farlig, at baade Guder og Mennesker maa gysse ved at see den, hvorfor den snarere, naar man vil skille det fabelagtige derfra, saasom dens græffelige sex Hoveder og 12. Fodder o. s. v., bør regnes til Haaskierdingen eller Haabranden.

III. Hovedstykke.

Hvori bevises, at Brugden efter al Formodning har været den Fisk, som opslugede Propheten Jonas.

§. 8. Der er intet som hindrer, at den Fisk, som opslugede Propheten Jonas, har

(a) Odyss XII. 85. sqq.

(b) πλεῖστοι μέλανος θανάτου, (pleni atræ mortis).

har været en Haa; thi hos Jon. Cap. 2. v. 1. kaldes samme ikkun en stor Fisk (a), og dette passer sig ikke alene paa Hvalfisken, men og paa alle andre store Havfiske, og deriblant fremfor alle paa Brugden, saasom den er den største af alle bekiendte Haaer, og i Størrelse endog overgaaer adskillige Hvalfiske. De LXX. Fortolkere bruge vel det Ord Cetus (b), ligesom og skeer Matth. XII. 40.; men samme Ord kan her ikke betyde meer end det foregaaende, nemlig en Hval-arted eller stor Hav-Fisk; hvorfor der og baade i den arabiske, æthiopiske og syriske Oversættelse af Matthæi Evangelio blot derfor settes en Fisk, ligesom og skeer i Münsters hebraiske Oversættelse af samme Evangelio. Det er ogsaa bekiendt, at baade græske og latinske Skribenter ofte tage det Ord Cetus i en meget almindelig Forstand. Saaledes tillægges det af græske Skribenter (c), Tanteien, paa norsk Makrel, Størjen (d); samt Laxen

Størjen

(a) חֵיטִי אֶדְוֶה

(b) Κῆτος.

(c) See Scaliger ad Aristot. hist. de animal. p. 231.

(d) Scomber Thynnus, hvilket Ord Bochart endog mener at have sin Oprindelse af det hebraiske

חֵיטִי

Størjen (a), og adskillige andre af eet Slag med samme, i sær de største deraf. Samme Navn bekomme og Sæl-Hundene hos Homer (b): og saavel disse som og Marsvine- ne hos Aristoteles (c). Ja, *Plinius* (d) tillægger det endog sin *Lamia* og andre Fiske af Haa- slaget. Og meget andet at forbigaae, saa er det ligesaa hos vore gamle nordiske Skriben- ter, som hos Grækerne og Romerne, bruge- ligt, at regne adskillige Hav-Dyr til Hval- ne, som systematiske Skribenter nu omstun- der skille aldeles derfra. Saaledes kalde de *Rosmern* (e) *Hvalross*, og i det lange *Hval-* Register, i *Speculo regali*, samt hos *Thormo-* *du* *Torkæus*, *Bartholin* og andre, finder man, foruden *Rosmern*; ogsaa adskillige andre *Am-* *phibier*, saasom den saa kaldede *Roud-Kem-* *bingur* eller *Sø-Løven*, henførte til *Hval-* *fiske-Slaget*. Det græske Ords Udspring, som her kommer i Betragtning, tillader det og, saasom jeg allerede i den Afhandling om *Haa* *fisker* *dingen* har erindret (f), ganske vel,

at

- (a) *Scomber pelagicus*, Linn.
 (b) *Odyss.* IV. v. 443, 446, 452.
 (c) *Hist. anim.* lib. II. c. 13.
 (d) *Hist. anim.* lib. IX. c. 49.
 (e) *Phoca Rosmarus*.
 (f) *Tom.* II. 330. not. a, hvortil er at seie, at *Scaliger* ad *Arist.* *hist. animal.* p. 231. bemer-
 ker, at *ῥῆτος* kaldes saaledes af *capacitate*.

at man tager det i en saa vidtloftig Forstand, at det kan tillægges alle store Hav-Fiske, og der er nu omstunder vel ingen kyndig, der mere tvivler paa saadant; Men ikke desto mindre har jeg holdt det fornødent, at berøre denne Sag, paa det at ingen, som dette Skrift maatte falde i Hænderne, skulde gjøre sig de Tanker, at man ikke, uden at tale Skriften for nær, torde forstaae ved den Fisk, som opslugede Propheten Jonas, nogen anden, end den egentlig nu omstunder saa kaldede Hvalfisk.

§. 9. Naar man setter, at Brugden har været den Fisk, som opslugede Jonas, kan og adskillige Vanskeligheder bedre opløses, end om man antager, at den har været en egentlig Hvalfisk, eller en anden af Haaslaget; thi hvad Hvalfiskene angaaer, saa er ikke om disse med Vished bekiendt, at de skulde have saa stor en Strube, at et voxent Menneske kunde ubeskadiget fare derigennem. Vel ere der adskillige blant dem, saasom den store Rør-Hval, gemeenlig kaldet Finnesfinken (a), Nord-Capern (b) og flere Sild-Jægere, som kan tage imod en temmelig Mængde Sild paa eengang; men 1.) er det vanskeligt

(a) *Balæna Physalus* Linn.

(b) *Balæna albicans* Klein.

vanffeligt at fastfette, hvor meget de kan imodtage paa gangen; 2.) bliver Sporsmaal, om de kan nedsluge nogen Mængde, uden efterhaanden, og om det, som nedsluges, ikke enten ved deres Bårder, eller ved deres Tænder, eller ved begge Dele tillige, først knuses eller trykkes i tu, saasom man efter al Rimelighed maa holde for, og ere deres Bårder i den Henseende lige saa farlige, som deres Tænder: Af hvilken Aarsag det og ingenlunde er begribeligt, at noget Menneffe ubeskadiget kunde have sit Ophold i en Hvalfiskes Gab eller Strube; Hvorudover Petalossis Mening i hans særskilte Skrift om denne Sag, som ogsaa heel og holden er indrykt i Memoires de Trevoux for Aaret 1719. og September Maaned S. 1476. synes aldeles ikke at kunne fortiene Bisald. Det er og noksom bekiendt, at Bochart (a) og med ham mange andre lærde Mænd ei holde det for rimeligt, at det har været en Hvalfisk, i hvilken Jonas havde sit Ophold. Zascæus i sit lærde Skrift de Leviathane & Ceto Jonæ har vel giort adskillige Indvendinger herimod; men de Esterreringer, han fornemmelig bygger paa, ere ei altid paalidelige, og undertiden aabenbar urigtige; ei at melde om, at han giør sin Cachelotte, som uden Tvivl bliver

(a) In Hierozoico, II, Cap. XII. de ceto Jonæ, p. 742. sqq.

ver en Art af *Catodon* Linn., til *Orca*, da dog denne bør regnes til *Delphinerne*, og er overmaade forskiellig fra alle *Cachelotter*; saasom man kan see af min i det følgende forekommende Afhandling om *Stourvagnen* eller *Delphino Orca*.

§. 10. Hvad andre Slags Haaer angaaer, som her kunde komme i Betragtning, saasom Haaskierdingen og Haabranden, saa er der vel iblant dem, i sær iblant Haaskierdingerne, de, som ere store nok til at opsluge et voxent Menneſke, og det med fuld Harniff paa; thi jeg har allerede, saasom og her i det første Capitel §. 3. til største Delen er erindret, i den 2den Tome af disse *Actis* S. 331. berettet, at man har Bished om, at en Haaskierding undertiden opsluger et Rindsdyr, ja en voxen *Hav-Ert* (a), stor som en *Dre*. Men disse Haaer henhøre til de grunneste *Rov-Fiske* i Havet, og have overmaade fæle Tænder, hvorfor det ikke er begribeligt, at de skulde opsluge noget Menneſke, uden først at have bestadiget ham med deres Tænder; ligesom

- (a) Er en Art af *Sælhuude* (*Phoca*), som mest ligner *Søebiørnen* (*Phoca ursina*), og fra hvilken jeg ikke endnu vist veed om den er væsentlig forskiellig eller ei; thi jeg har selv ikke seet videre deraf end dens Skind, hvilket ei var saa bestaffent, at jeg kunde skivne, om *Hav-Erten* har *Dren* eller ikke.

ligesom det og er bekiendt om Haasfierdingen og andre glubste Haaer, at de ofte med deres Tænder slide en Arm eller et Been af et Menneſke, ſom kan være kommen i Søen, ja endog undertiden bide ham af paa tvært, førend de nedſluger ham. Det er derfor ikke at undre over, at Petaloffius, Gaſæus og mange andre Lærde ikke har kundet bifalde den Mening, at den Fiſk, der opſlugede Jonas, ſkulde have været nogen Canis Carcharias. Men alle deſlige Banſſeligheder forſoinde aldeles, naar man i Steden for Canis Carcharias antager Brugden; Thi, da denne er ingen Rovfiſk, og har ikkun ganſke ſmaa Tænder, ſom blot ere ſkikkede til at trykke Inſekter og ſmaa Orme i tu med, ſaa er det ganſke vel begribeligt, at den kunde opſluger et Menneſke, uden at gjøre ham nogen Skade med ſine Tænder, allerhelſt da den efter Beretning er vant til, naar den ſeer en Mængde Inſekter for ſig, paa et Sted i Søen, at aabne ſit Gab, og ſaaledes at lade nogle Tønder Vand med Inſekter i paa een Gang rinde ſig ned i Halsen, hvormed da og gierne et Menneſke, ſom var kommen i Søen, kunde følge.

§. 11. Denne Mening bliver ſaa meget rimeligere, naar man antager, at Jonas har haft ſit Sted ved, eller imellem, Geller-
 Ehr. Selſk. Skr. 4. D. E ne,

ne, i det at man derved undgaaer alle de Zndvendinger, som tages deraf, at et Menneſſe i en Fiſkes Bug maatte nødvendig haſtig fordoies, naar man ikke antog et nyt Bunderverk, ſom ſaadant kunde forhindre. Det ſynes og uden ſtor Banſſelighed at kunne begribes, hvorledes et Menneſſe, der var kommen denne Fiſk i Gabet, kunde føres hen til bemelte Sted, da Fiſken nødvendig maa drive det Vand, ſom den med Inſekterne ſluger i ſig, ud af Gelle-Hullerne, hvorved og et Menneſſe tilligemed Inſekter og alt hvad der følger med Vandet, maa føres til Gellerne, og hvor let kunde ikke et Menneſſe ved den Leilighed komme imellem bemelte Geller, og blive hængende derved. Ja, ei at melde om, at ſaadant kunde ſkee ved de Klæder, han havde paa ſig, ſaa lader det ſig og begribe deraf, at et Menneſſe, der er beſted i ſaadan Nød, pleier altid at gribe omkring ſig og holde faſt ved det, ſom forſt forekommer ham, og dertil ere Brugdens Geller ei uſkikkede, ſaa at et Menneſſe ganſke vel kunde ſtaae i dens Strube og holde ſig faſt ved een af dens Geller; og lader dette ſig endog begribe, om Menneſſet end ikke var kommen ind imellem Gellerne. Da Brugden, ſom tilforn melt er, lever fornemmelig af Inſekter og ſmaa Orme, ſaa har man ikke at befrygte, at den med Magt ſkulde nedſluge en

en saadan usædvanlig Røst; ligesom man og, naar man antager denne Mening, allerlettest begriber, hvorledes Jonas kom ud af Fiskens igien. Det heder vel i vore Bibel-Oversættelser, at Jonas var i Fiskens Bug eller Liv; men det er noksom bekiende for alle dem, som forstaae sig paa den Hellig Aands Sprog, at det i vore Oversættelser i Steden derfor ikke alene kan, men endog bør, hede: i Fisken; Thi det er, efter mine Tanker, i Henseende til de Skriftens Steder, som her komme i Betragtning, meget dristigt, at bestemme de hebræiske og græske Talemaader, som her bruges, paa den Maade, at Fiskens Bug nødvendig maa forstaaes, da flere Tilfælde ere muelige, og det bestemte har alermindst Rimelighed; ligesom jeg og holder Oversættelsen af Slutningen i det 40. Vers Matth. 12., hvor det i Steden for: i Jorden, heder: midt i Jorden, for ubeqvem, da den giver de Enfoldige ikkun Anledning til Indvendinger, og det uden Nød, saasom hverken det gamle eller nye Testaments Talemaader udfordre her noget Tillæg.

§. 12. Andre Indvendinger, som kunde gøres mod den Mening, at Brugden har været den Fisk, som opslugede Jonas, behøve ei en vidtløftig Besvarelse. De fornemste af disse ere følgende tvende: 1) Kun-

de nogen tvivle om, at Brugden opholdt sig i Middelhavet. Men saadan Tvivl synes ikke at være af Bigtighed: Thi det er noksom bekiendt, at Haaskierdingen, og adskillige andre af vore Haaer i Nordsøen, ogsaa findes i Middelhavet; ja vi læse dette endog om Rondelets Lamia, som berettes undertiden at veie 4000. Skaalpund; og denne, endskiont den er slet beffrevet, og med andre Haaer forvirret, maa man, saasom jeg allerede tilforn har erindret, efter al Rimelighed holde for Brugden. 2.) Bilde det maaskee komme een og anden betænkeligt for, hvorledes den saa kaldede Tang (a), som Jonas Cap. 2. v. 6. i sin Bøn melder om, var i Brugden kommen om hans Hoved. Men den Indvending er meget ringe; Thi saadant kunde skee, saavel forud i Søen, som og siden, efterat han var kommen i Fisken; og findes der ligesaa liden Vanskelighed ved det sidste Tilfælde, som ved det første, da Tang og andet Søegræs lettelig kan følge med, naar Brugden lader en heel Mængde Vand, med Insekter og smaa Fiske i, rinde sig ned i Halsen, ei at melde om, at der ere de, som berette, at den æder Tang og Tarre. Der gøres vel adskillige andre Indvendinger, fordi man ikke begriber, hvorledes Jonas i Søen og i Fisken kunde

Kunde holdes ved Live: Men alle saadanne ere lettelig at besvare af den, der troer den Hel- lige Skriftes guddommelige Udspring, og an- tager en almægtig Gud. Al Beidawi, en Araber, fortæller, at Fisken den hele Tid, den havde Jonas i sig, holdt Hovedet i Bei- ret oven for Vandet, for at skaffe ham Luft. Men dette er kun en opdigtet Omstændighed, der ikke lader sig tænke uden et nyt Wunder- verk, da det strider mod Brugdens Art, at holde Hovedet oven for Vandet; hvorfor man og, naar man seer den i Søen, aldrig bliver mere vaer, end dens Rygsfinde og no- get af Ryggen. Hvad den bekiendte Fabel om Hercules i Haastierdingens (a) Bug an- gaaer, saa bør man ingenlunde tvivle paa, at denne er laant af Historien om Jonas. I øvrigt see Bocharti Hierozoicon, part. II. lib. 5. cap. 12. pag. 742. seqq. & Deyling. Observ. miscell. exercit. 15. især §. 6. pag. 834.

(a) Squali (canis) *Carchariae*, for hvilken Tritons Hund maa holdes, endskjønt den og af græske Skribenter undertiden bliver kaldet κῆτος.